

Pandemie jako příležitost pro rychlejší inovace při posuzování úvěrových rizik

Finanční instituce se letos kvůli dopadům celosvětové pandemie potýkají s výzvami, které je nepotkaly od finanční ekonomické krize v roce 2008 a které jsou v některých ohledech komplexnější než před 12 lety. Jarní uzavření ekonomiky okamžitě zasáhlo útvary řízení úvěrového rizika, které musely prakticky ze dne na den výrazně měnit schvalovací modely i návazné úvěrové procesy. To, co na jaře vypadalo z pohledu risk managementu jako krátkodobý šok, se dnes jeví v mnohém jako nový normál.

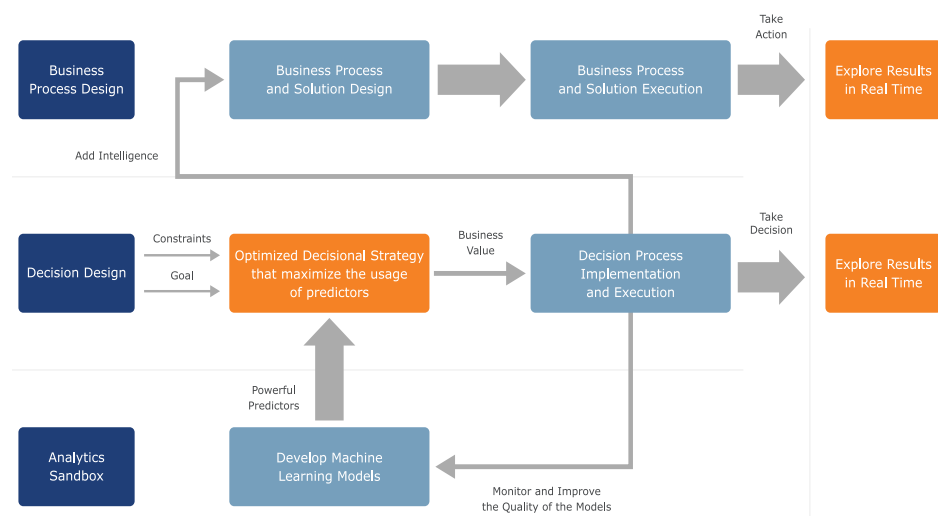
Podzimní, druhá vlna epidemie a s ní související ekonomické restriktce přinášejí další řadu komplikací s výrazným dopadem na řízení úvěrových rizik, až už jde o firemní či osobní úvěry. Začíná být zřejmé, že standardně používané prediktivní modely založené na minulém chování populace nejsou pro aktuální ocenění rizika upisovaného úvěru dostatečně efektivní. Dosavadní skóringové modely standardně využívané pro kvantifikaci úvěrového rizika obvykle neumí pracovat s proměnnými, jako je například úspěch či neúspěch firemních žádostí o státní podporu. Tento rozdíl však pro mnoho firem znamená hranici mezi přežitím a koncem podnikání.

Aktuální epidemie onemocnění covid-19 a její dopad na českou ekonomiku mají vliv na všechny fáze úvěrového cyklu. Instituce se při upisování nových a správě stávajících úvěrů musejí vypořádat s kombinací nových profilů klientů a snížené schopnosti úvěrových modelů předvídat budoucí default. Základní předpoklad modelů postavený na extrapolaci minulého chování do blízké budoucnosti je porušen. Finanční trh očekává zhoršení platební schopnosti, ale platební data zatím žádné takové zhoršení neukazují. Potenciálně rizikovní klienti navíc často využili možnost dočasného odkladu splátek.

V roli konzultantů společnosti CRIF proto stále častěji doporučujeme mnohým našim klientům z řad finančních institucí realizovat nová komplexní opatření ve všech fázích úvěrového životního cyklu, od nastavení strategií přes vývoj skóringových modelů až po řešení spojené s regulacemi, jako jsou EBA, Basel III, IV anebo IFRS 9.

Širší využití stávajících dat při posuzování úvěrových rizik doplňují data nová

Finanční instituce dnes musí být při úpisu nových úvěrů mnohem obezřetnější než dříve. Nejde jen o zprůsňení dosavadních modelů, ale rovněž o revizi a úpravu stávajících modelů a úvěrové strategie. Běžně využívané sady údajů, jako jsou sociodemografická data, transakční údaje z běžných účtů, úvěrové re-

GRAF 1 Rozhodování za pomoci umělé inteligence

ZDROJ: CRIF – CZECH CREDIT BUREAU

gistry atd., by měly být rozšířeny o nové typy údajů nebo by se měl rozšířit způsob jejich využití.

Skóringové nástroje, které nelze upravit použitím statistických metod z důvodu nedostatečné historie dat, lze zpřesnit například zahrnutím krátkodobých makroekonomických předpovědí výkonu jednotlivých odvětví zahrnujících dopad aktuálních ekonomických restrikcí.

Údaje o transakcích na běžných účtech, které jsou dosud využívány pro měření úvěrové kapacity, sledování spotřebitelského chování, odhad úvěrového rizika či odhad nejlepšího času fakturace, mohou zase pomoci sledovat úrovně reakce firemních klientů na aktuální ekonomické restriktce, srovnat výkon různých subjektů ze stejného odvětví během tzv. lockdownu nebo sledovat výkonnost stejného subjektu před zavedením ekonomických restrikcí a po nich. Na jaře tak transakční údaje například pomohly identifikovat ta restaurační zařízení, která pozastavila svoji činnost, a ta, která ji úspěšně provozovala dále tzv. „přes výdejové okénko“.

Finančním institucím hrozí vysoké odpisy a tvorba dodatečných rezerv

V nejbližší době můžeme u monitoringu úvěrových portfolií očekávat nárůst počtu klientů s včasnými varovnými signály (Early Warning Signal), jako jsou třeba zhoršení platebního chování nebo výkonu, nepříznivé změny finanční situace, změna behaviorálního skóringu nebo externího ratingu. Tyto varovné signály přitom finančním institucím doporučujeme revidovat a v případě potřeby upravit nebo přidat nové. V opačném případě může dojít k prudkému nárůstu expozic ve 2. fázi rizika dle standardu IFRS 9 a k nutnosti významného zvyšování rezerv na pokrytí případné úvěrové ztráty.

Uvědomujeme si rovněž, že modely včasného varování budou čelit několika výzvám. Na jedné straně by měly být ještě více risk-sensitive, aby mohly proaktivně identifikovat rizikové signály a snížit riziko přechodu do 2. fáze. Mírnější anomálie, například zpždění plateb do 30 dní, mohou být použity jako nezavislá proměnná pro kalibraci nových varovacích in-

dikátorů. Mezi tyto nové varovné indikátory přitom lze zařadit třeba údaje o transakcích, dodavatelských řetězcích či forward-looking indikátory. Některým samostatným signálům může být na druhé straně přiřazena nižší váha nebo mohou být zcela vypuštěny.

U správy nesplácených úvěrů (NPL) finančním institucím navrhujeme aktualizovat identifikační kritéria pro závazky, které dlužník pravděpodobně nebude schopen splácet (UTP). Stejně tak doporučujeme aktualizaci kritérií pro nesplácené expozice s úlevou, a to s výjimkou dlužníků, na něž se vztahují moratoria nebo jim podléhají různé systémy zajišťování. Finanční instituce se tím vyhnou neočekávanému růstu NPL.

Schvalovací modely musí být flexibilnější

Nebezpečí aktuálního překotného vývoje na úvěrovém trhu nespočívá pouze v nutnosti tvorby nové metodiky oceňování rizika v celém životním cyklu úvěru a překonání výše popsaných úskalí, ale také v nutnosti dostat tyto modely rychle a efektivně do reálného provozu. Čím déle trvá implementace nových strategií, tím významněji roste riziko finančních a reputačních ztrát ze špatně poskytnutých nebo také neposkytnutých úvěrů. Obvyklý time to market závislý na dvou až třech IT releasech ročně již není akceptovatelný.

Základním požadavkem doby je tedy zvýšení flexibility schvalovacího procesu tak, aby ho bylo možné rychle a efektivně upravovat podle aktuální situace v ekonomice a na úvěrovém trhu. Zároveň se však nacházíme v období, kdy je vhodné se podívat na systémy schvalování úvěrů komplexněji a vnímat nutnou změnu jako investici k uchopení nových příležitostí. Schvalovací procesy dnes už mohou standardně automaticky vyhodnocovat celou řadu nových datových zdrojů s využitím PSD 2, BankID či nových typů registrů, jako je například Registr platebních informací (REPI). Díky tomu mohou schvalovací procesy lépe pokrýt některá významná rizika, která jim dříve unikala, a to včetně rizik některých typů úvěrových podvodů. Na tomto principu funguje například platforma CRIF Foundation Framework, která se zaměřuje právě na business process management úvěrových procesů.

Jak vybrat vhodný úvěrový model

S výběrem správné varianty v množině možných modelů pomáhají nástroje pro automatické optimalizace strategie jako například CRIF StrategyLab. Ty testují soulad jednotlivých modelů s omezujícími podmínkami specifickými pro konkrétní finanční instituci a jejich schopnost plnit za těchto omezujících podmínek konkrétní výkonové indikátory (KPIs), například potřebu snížit rizikovost o 10 procent.

Prediktivní modely vytvořené pomocí nástrojů pro správu pokročilých rozhodovacích

Radek Soukup

CRIF – Czech Credit Bureau, a.s., manažer
Risk & Predictive Analytics – Transformation
Services, r.soukup@crif.com

strategii jsou pro praktické využití v úvěrových procesech doplněny obchodní logikou reprezentující obchodní strategii banky, například specifická kick-off a cutt-off kritéria, kalkulace limitů apod. Vhodný model je poté nasazen do produkčního prostředí a okamžitě monitorován, ideálně bez nutnosti zásahu IT administrace.

Jak už bylo řečeno, standardní statistické metody jako třeba logistická regrese, které jsou založené na historických strukturovaných datech, nejsou vždy dostatečně prediktivní a stabilní, proto se začínají více využívat i metody strojového učení (machine learning), které podporují rychlost a efektivitu nejen při zapojování nových datových zdrojů do rozhodovacích modelů, ale i při provozních korekcích a monitoringu modelu.

Nové inovativní metody vyžadují intenzivnější testování a provozní monitoring zejména v počátečních stádiích používání. To umožňuje rychlé prověření jejich správného fungování z hlediska výkonnosti a stability a umožňuje zamezit případným ekonomickým ztrátám plynoucím z nevhodného nastavení. Před produkčním nasazením je tak logicky potřeba podrobit rozhodovací strategii intenzivnímu odstranění chyb, testování variant i porovnání výkonu modelu na předchozích datech. Následné nasazení do produkce je možné postupně pomocí metody Champion-Challenger.

Nasazování nových alternativních vyhodnocovacích modelů přístupu nemůže jít proti regulatorním požadavkům na compliance, auditovatelnost a dohledatelnost. Flexibilita systému tak musí být podpořena nejlépe auto-

Pavel Ramert

CRIF – Czech Credit Bureau, a.s., EMEA Pre-Sales Director – Transformation Services
p.ramert@crif.com

matickou tvorbou předepsané dokumentace či auditem změn v systému, který plně podporuje verzování komponent a případný roll-back k předchozím strategiím.

Nový normál se může stát příležitostí k růstu

V současné situaci již nelze předpokládat, že aktuální turbulence na úvěrovém trhu brzy pominou nebo že se již nebudou opakovat. Proto má smysl se systémově, organizačně a technologicky připravit na změny a nová rizika tak, aby se rozhodovací modely a procesy řízení úvěrů flexibilně měnily podle nově vznikajících potřeb. Investice do digitalizace zaměřené doposud hlavně na uživatelskou zkušenost zákazníků napojených na digitální kanály dávají přitom mnohem větší smysl, jsou-li podporovány digitálními procesy nejenom v produkci na back-endu, ale i při vývoji a správě nových inovativních posuzovacích a rozhodovacích modelů. Aktuální situace je tedy pro úvěrový trh na jedné straně výraznou komplikací, na druhé straně je vhodnou příležitostí pro urychlení nutných inovací při posuzování úvěrového rizika.

B Text Radek Soukup, Pavel Ramert; CRIF – Czech Credit Bureau, a.s.
www.bankovnictvionline.cz